

MINISZTERELNÖK

Mélyen tisztelt Dávid Katalin professzor asszony!

A magyar politikára oly jellemző homályos dramaturgia folyamányaként kézbe vehettem egy írást, amely a „Feljegyzés” címet és egyben műfaji meghatározást viseli. Az írást Ön jegyzi.

Abból a feltételezésből kiindulva szeretnék köszönetet mondani, hogy a feljegyzés az én számomra is készült.

Köszönöm, hogy az ügyet és az ügy gazdáját (kormány) is méltónak találta arra, hogy toll után nyúljon. Ez manapság rendhagyó, ugyanis a szellem emberei inkább a közélet általános megvetésének tónusát és a felülállás magatartását követik.

Az Ön nagyvonalú gesztusa reflexiók hosszú sorát váltotta ki belőlem. Úgy érzem az Ön írása az első, amely elkerüli a sajnos lassacskán elkerülhetetlen, olcsó politikai lökdösődés kocsmapultját.

Felvethető, miért nem a kultuszügyekért felelős miniszter ragad tollat, ám a német megszállás áldozatainak emlékművéről szóló döntés – amely az Ön levelének tárgya – a kormányé volt, magam is támogattam. Ráadásul megtisztelő, hogy írhatok Önnek, s végre itt a méltó alkalom, ahol elmondhatom, amit erről a bonyolult történeti, erkölcsi, politikai szövevényről gondolok.

Ikonográfiai megjegyzésekre nem futja a bátorságomból, s ezen még a kétszeri kétharmad sem segít. Merészségem mindössze arra a politikai természetű megjegyzésre korlátozódik, amely a bennünket megszálló katonai gépezet identitását illeti. Ám ez rögtön egy sarkalatos kérdés közepébe ránt bennünket, kik is voltak a megszállók: a nácik vagy a németek?

Felfogásom szerint – amely, elismerem, elsődlegesen államjogi – bizony a németek, akik akkor éppen a náci államberendezkedés rendje szerint éltek az életüket. A kettő közötti különbségtétel, s az implikációk számbavétele is inkább a német népre

tartozik, s kevésbé a német nemzeti erényeket egyébként elismerő, s a mások hibái iránt általában megértő és lovagias magyar ítésekre. Talán ez érthetővé teszi, miért nem éreztük aggályosnak a birodalmi sas megjelenítését.

Ami az emlékmű szellemiségét illeti, talán nem indokolatlan felidézni az angyal szerepeltetése melletti érveket.

Feltűnő, hogy milyen gyorsan nyert teret az angyal Magyarországgal történő azonosítása. Ezt kortünetnek látom. Egy olyan kor tünetének, amelyben a politikai-harci értelmezések vonzóbbak, mint a szellemi-lelki természetűek.

Magam például az ártatlan áldozatokat látom az angyalban, s nem valamiféle ártatlan államot. Ártatlan állam vagy ország ugyanis természeti és fogalmi képtelenségnek tűnik, ideértve a sajátunkat is. Az államokra nézve ugyanis nem az ártatlan és a bűnös, inkább a közjogi és nemzetközi jogi felelősség dimenziói érvényesek.

Ártatlan áldozatok százezreinek emléket állítani nemcsak helyes dolog, de erkölcsi természetű kötelesség is. Hallottam olyan érveket is, amely az áldozatok más jelképrendszerben történő megjelenítését pártfogolták, kevesebb értelmezési vitát remélve.

A művész angyal melletti döntését értékesnek tartom, mert megadja a pusztító gonosz ábrázolásának azt a többletét, amelyet más megoldások nem tudnak nyújtani. A keresztényellenességre gondolok. A korabeli megszálló német birodalom félresöpörte a kétezer éves európai keresztény erényeket, politikával és hatalommal szembeni keresztény elvárásokat és tanításokat, s ezért az áldozatok – legyenek óhitűek, keresztények vagy hitetlenek – egy keresztényellenes szellemi irányzatot megtestesítő diktatúra áldozatai lettek. Ezt a komplikált történeti, szellemi struktúrát egy áldozati szoborkompozícióban megragadni igazi alkotói bravúrnak érzem.

Adódik a kérdés, hiányosság vagy erény, ha egy műalkotás ilyen széles teret enged a befogadói értelmezésnek. Nem tudom, mi a filozófiai vagy művészettörténeti szempontból korrekt válasz. De azt tudom, hogy a didaktikus történelmi alkotások, melyek általánosak voltak fiatalkoromban, rám inkább lehangoló benyomást tesznek.

Összefoglalva csak azt szerettem volna megírni Önnek, hogy ez a műalkotás erkölcsi szempontból, gesztusrendszerének történelmi tartalmát tekintve pontos és makulátlan.

Bár az áldozatok előtt tisztelgő emlékműnek nem tárgya, a kibontakozott vita közepette aligha kerülhető meg, hogy a német megszállás és a magyar felelősség összefüggéseiről is írjak.

A német katonai megszállás tény. Magyarország közvetlen német irányítás alá kényszerítése is tény. Így aligha vitatható, hogy mindazért, ami 1944. március 19-e után Magyarországon történt, Németország felelősséget visel. Pontosan úgy, ahogyan ezt a tényt német bírósági döntések rögzítik, és ahogyan ezt a mi Alaptörvényünk is megállapítja.

Mindazonáltal fel kell vetnünk a korabeli magyar politikai és állami vezetés felelősségének kérdését is. De terhelheti-e egyáltalán, s ha igen, miféle felelősség egy megszállt ország vezetőit? Véleményem szerint terhelheti. Úgy látom, itt a kollaborálás vádja és felelőssége megáll.

A magyar politikai vezetők – legyen erre bármilyen indokuk és magyarázatuk – az ország megszállóival szemben nem kezdeményeztek ellenállást, nem indítottak honvédő és honmentő akciókat, nem tettek kísérletet arra, hogy megvédjék a honpolgárok szabadságát és vagyonát, sőt még egy emigráns kormány felállítására sem futotta az erejükből. Ezért a kollaborálás felelősségét viselniük kell a földi és az isteni ítélőszék előtt is. Mindezt nem menti az a közismert tény sem, hogy Európában ez idő tájt a kollaborálók tábora fájdalmasan széles és színes volt.

S így végül megérkeztünk a legfogósabb kérdéshez is: mit kezdünk mármost ezzel az egésszel, mit kezdünk az együttélés kérdésével. S mit kezdjen különösen a mi nemzedékünk, amely később született, politikájában pedig elkötelezett a keresztény értékek, a nemzeti önérték és a helyes önismereten alapuló nemzeti büszkeség mellett.

Úgy látom, hogy amit mi, magyarok megtehettünk, megtettük. Bocsánatot kértünk, habár tudjuk, hogy a népiirtókkal való kollaborálás bűne megbocsáthatatlan. Jóvátételt adtunk, habár tudjuk, ami történt, jóvátehetetlen. Ugyanakkor olyan

felelősséget nem vállalhatunk, amely nem illet bennünket. Ezért azt is egyenesen ki kell mondanunk, hogy német megszállás nélkül nincs deportálás, nincsenek vagonok, és nincsenek százezerszám elveszett életek sem. Ezek belátása nélkül nehezen képzelhető el őszinte és bizalomra épülő együttélés a jövőben. Márpedig a mi nemzedékünk azért lett a radikális antikommunista politika híve, mert elege lett az őszintétlen és bizalmatlanságra épített életből.

Köszönöm, hogy mindezt megírhattam Önnek.

Budapest, 2014. április 29.

Nagyrabecsüléssel:

A handwritten signature in blue ink, which appears to be "V. Orbán".

Orbán Viktor

Post Scriptum: Ezt a levelet elküldtem Hegedűs Zsuzsa, Keserü Katalin és Erdélyi Zsuzsanna asszonyoknak is. Bár az Önnek írt levelem személyes, de nem magántermészetű. Belátása szerint mások tudomására is hozhatja.